OSIYO XALQARO UNIVERSITETI 1-BOSQICH MAGISTRANTI

Qissada inson va tabiat tasviri mutanosibligi (Normurod Norqobilov hikoyalari misolida)

OCHILOVA DILFUZA HASANOVNA

Annotatsiya :Mazkur maqolada Normurod Norqobilov hikoyalarida inson va tabiat tasvirining o‘zaro mutanosibligi ilmiy-adabiy jihatdan tahlil qilinadi. Yozuvchi asarlarida tabiat manzaralari nafaqat fon vazifasini bajarishi, balki qahramon ruhiyati, ichki kechinmalari va hayotiy qarashlarini ochib beruvchi muhim badiiy vosita ekanligi yoritiladi. Tadqiqot davomida adib hikoyalaridagi peyzaj tasviri, ramziy obrazlar, inson va tabiat uyg‘unligi hamda ekologik-estetik qarashlar lingvopoetik va adabiy-nazariy asosda tahlil qilindi. Shuningdek, yozuvchining individual uslubi hamda tabiat orqali inson ruhiyatini ifodalash mahorati ochib berildi.

Kalit so‘zlar:inson va tabiat, peyzaj, badiiy tasvir, ruhiyat, mutanosiblik, hikoya janri, lingvopoetika, ramziylik, tabiat obrazi, ekologik tafakkur.

Kirish

O‘zbek nasrida inson va tabiat munosabatlarini badiiy talqin etish muhim mavzulardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, zamonaviy hikoyachilikda tabiat tasviri inson ruhiy olamini ochib beruvchi poetik vosita sifatida keng qo‘llanadi. Bu jihatdan Normurod Norqobilov ijodi alohida ahamiyat kasb etadi. Adib hikoyalarida inson taqdiri va tabiat manzaralari bir-biri bilan uzviy bog‘liq holda tasvirlanadi.

Normurod Norqobilov asarlarining asosiy xususiyatlaridan biri — oddiy hayot voqealarini chuqur falsafiy mazmun bilan boyitishidir. Yozuvchi tabiatni oddiy dekorativ vosita sifatida emas, balki inson ruhiyatini aks ettiruvchi badiiy ko‘zgu sifatida talqin qiladi. Shu sababli uning hikoyalarida tog‘, shamol, yomg‘ir, daraxt,

qush kabi tabiat unsurlari ma’lum ramziy ma’no kasb etadi.

Bugungi adabiyotshunoslikda inson va tabiat uyg‘unligini o‘rganish dolzarb masalalardan biri sanaladi. Chunki zamonaviy jamiyatdagi ekologik muammolar ham badiiy tafakkur orqali insoniyatni tabiatga ehtiyotkor munosabatda bo‘lishga undaydi. Normurod Norqobilov hikoyalari aynan shu jihati bilan ham e’tiborga loyiqdir.

Inson va tabiat tasvirining badiiy uyg‘unligi

Normurod Norqobilov hikoyalarida tabiat tasviri qahramon ruhiyati bilan uyg‘un holda beriladi. Adib voqealarni tasvirlashda peyzaj elementlaridan mahorat bilan foydalanadi. Masalan, sokin tun, izg‘irin shamol yoki kuz manzarasi qahramonning ichki iztiroblarini ifodalashga xizmat qiladi.

Yozuvchi hikoyalarida tabiat ko‘pincha inson kayfiyatining davomchisi sifatida namoyon bo‘ladi. Agar qahramon ruhiy tushkunlikka tushsa, tabiat ham xuddi shu kayfiyatni aks ettiradi. Aksincha, quvonchli holatlarda yorug‘ va musaffo tabiat tasviri qo‘llanadi. Bu esa badiiy mutanosiblikni yuzaga keltiradi.

Adibning tabiatga murojaati insoniy qadriyatlarni ulug‘lash bilan chambarchas bog‘liq. Tabiat inson uchun hayot manbai, ruhiy taskin va ma’naviy poklanish vositasi sifatida talqin qilinadi. Shu jihatdan yozuvchi asarlarida ekologik-estetik qarashlar ham muhim o‘rin egallaydi.

Peyzaj tasvirining poetik vazifasi

Peyzaj badiiy asarda muhim kompozitsion vosita hisoblanadi. Normurod Norqobilov hikoyalarida peyzaj voqealar rivojini kuchaytiruvchi omil sifatida xizmat qiladi. Masalan, yomg‘irli yoki tumanli manzara syujetdagi dramatizmni oshiradi. Yozuvchi tabiat manzaralarini tasvirlashda xalqona va poetik tildan foydalanadi. Bu esa matnning ta’sirchanligini kuchaytiradi. Tabiatga oid epitetlar, metaforalar va o‘xshatishlar badiiylikni ta’minlaydi. Masalan, shamolning “nola qilishi”,

daraxtlarning “mungli sukuti” kabi tasvirlar inson ruhiyati bilan uyg‘unlashadi.

Peyzaj tasvirining yana bir muhim jihati — ramziylikdir. Ayrim hikoyalarda tabiat hodisalari muallif g‘oyasini ramziy shaklda ifodalaydi. Masalan, qurib borayotgan daraxt insoniy qadriyatlarning yemirilishini anglatsa, bahor tasviri yangilanish va umid ramzi sifatida namoyon bo‘ladi.

Inson ruhiyati va tabiat munosabati

Normurod Norqobilov hikoyalarida inson va tabiat o‘rtasidagi ruhiy yaqinlik alohida seziladi. Qahramonlar ko‘pincha tabiat bag‘rida o‘zini erkin his qiladi. Tog‘lar, qir-adirlar va keng dalalar insonning ichki kechinmalarini ifodalash uchun qulay poetik makon vazifasini bajaradi.

Yozuvchi insonning tabiatdan uzoqlashishini ma’naviy tanazzul sifatida talqin qiladi. Tabiatdan begonalashgan inson ruhiy jihatdan ham yolg‘izlashadi. Shu sababli hikoyalarda tabiat bilan uyg‘un yashash g‘oyasi ilgari suriladi.

Adib asarlarida hayvonot va o‘simlik dunyosiga ham mehr bilan munosabat bildiriladi. Bu esa insonparvarlik va ekologik tafakkurning badiiy ifodasidir. Ayniqsa, qishloq hayoti tasviri orqali insonning tabiat bilan chambarchas bog‘liqligi ochib beriladi.

Yozuvchi uslubining o‘ziga xosligi

Normurod Norqobilov hikoyalarining asosiy xususiyatlaridan biri — sodda, xalqona va samimiy uslubdir. Yozuvchi ortiqcha dabdababozlikdan qochib, qisqa va mazmunli tasvirlar orqali chuqur ma’no bera oladi.

Adibning badiiy mahorati tabiatni “jonlantirish” usulida ham yaqqol ko‘rinadi. U tabiat unsurlarini insoniylashtirib tasvirlaydi. Natijada tabiat va inson o‘rtasidagi ichki uyg‘unlik yanada kuchliroq seziladi.

Normurod Norqobilov hikoyalarida falsafiy mushohada ham muhim o‘rin tutadi. Tabiat hodisalari orqali hayotning o‘tkinchiligi, inson umrining mazmuni va ma’naviy qadriyatlar haqida fikr yuritiladi. Bu esa asarlarning badiiy-estetik qiymatini oshiradi.

Xulosa

Normurod Norqobilov hikoyalarida inson va tabiat tasviri o‘zaro uyg‘un hamda mutanosib holda aks ettiriladi. Yozuvchi tabiatni oddiy fon sifatida emas, balki qahramon ruhiyatini ochib beruvchi muhim poetik vosita sifatida qo‘llaydi. Peyzaj tasvirlari, ramziy obrazlar va poetik til vositalari orqali insonning ichki olami chuqur yoritiladi.

Adib hikoyalarida tabiatga mehr, ekologik tafakkur va insoniy qadriyatlarga sadoqat g‘oyalari ustuvorlik qiladi. Shu jihatdan Normurod Norqobilov ijodi o‘zbek nasrida inson va tabiat uyg‘unligini yuksak badiiy mahorat bilan aks ettirgan muhim adabiy hodisalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Norqobilov N. Saylanma hikoyalar. – Toshkent: Sharq, 2016.

Norqobilov N. Tog‘ odami. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2014.

Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent, 2018.

Yo‘ldoshev B. Badiiy matn lingvopoetikasi. – Toshkent, 2009.

Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1999.

Umurov H. Badiiy ijod asoslari. – Toshkent, 2001.

Mamajonov A. Hozirgi o‘zbek nasrida peyzaj tasviri. – Toshkent, 2012.

Rasulov R. Badiiylik va uslub. – Toshkent: Fan, 2007.